

жорстокості, які шкодять фізичному і психічному здоров'ю дитини і принижують людську гідність.

Взаємодія двох вихователів – батьків і педагогів – крок до взаєморозуміння, до набуття довіри, обміну духовними та емоційними цінностями, засвоєння педагогічного досвіду, знань, які вчитель і батьки передають один одному. Школа і сім'я мають єдину «виховну територію» і байдужість або зневага хоча б однієї із сторін до цих питань негативно позначаються на функціонуванні складових педагогічного трикутника „батьки – дитина – вчителі”, гальмують успішне формування і розвиток зростаючої особистості, її активне, суб'єктне входження в культуру суспільства, її індивідуалізацію [2, с.90].

Висновки. Таким чином зміни, що відбуваються сьогодні у світі у структурі і складі сім'ї, функціях сім'ї, ролях, доводять доцільність перегляду існуючого змісту сімейного виховання та розробки нової моделі взаємовідносин держави та інституту сім'ї. Це обумовило, зокрема, суспільні та наукові пошуки щодо: розв'язання проблем сімейного виховання; взаємодії школи і сім'ї; підвищення педагогічної

культури батьків; створення консультативних центрів для батьків та осіб, що їх замінюють; розробки змісту програм підготовки молоді до сімейного життя та становлення особистості дитини.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: Навч. посіб.-3-тє вид., доопрац. і доп. / О. Вишневецький – Знання, 2008. – 566 с.
2. Заєць С. С., Кравченко Т. В. Педагогіка сімейного виховання: теорія і практика: навч. посібн. для студентів педагогічних університетів / Укл.: Заєць С. С., Кравченко Т. В.; Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. Уманський ДПУ імені Павла Тичини. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2011. – 126 с.
3. Зверева О. Л. Семейная педагогика и домашнее воспитание / О. Л. Зверева, А. Н. Ганичева – М. : Академия, 2003. – 160 с.
4. Подласий І. П. Педагогіка: Новий курс: Посібник для студ. вищ. навч. закладів: У 2 кн. / І. Подласий. – М.: Гуманит. вид. центр ВЛАДОС, 2003. – Кн. 1: Загальні основи. Процес навчання. – 576 с.
5. Сухомлинский В.А. Родительская педагогика / В. Сухомлинский. – М. : «Знание», 1978. – 96 с.

УДК 373.3+37.025

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КОНТЕКСТІ ІДЕЙ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Наталія ІВАНЕЦЬ (Миколаїв)

Стаття присвячена дослідженню ідей В.Сухомлинського щодо формування і розвитку творчості у молодших школярів. Проаналізовано концепції формування творчої особистості школяра в педагогічній спадщині В.Сухомлинського; визначено суть поняття "творчі здібності" як педагогічної категорії; висвітлено шляхи й засоби формування творчої особистості школяра (уроки мислення, дослідницька діяльність, технічна творчість, мистецтво, педагогічна творчість учителя).

Ключові слова: творчість, творчі здібності, розвиток здібностей, особистість школяра, педагогічна творчість учителя.

Статья посвящена исследованию идей В. Сухомлинского по формированию и развитию творчества у младших школьников. Проанализированы концепции формирования личности школьника в педагогическом наследии Сухомлинского, определена сущность понятия "творческие способности" как педагогической категории; освещены пути и средства формирования личности школьника (уроки мышления, исследовательская деятельность, техническое творчество, искусство, педагогическое творчество учителя).

Ключевые слова: творчество, творческие способности, развитие способностей, личность школьника, педагогическое творчество учителя.

Постановка проблеми. Питання розвитку творчої особистості викликає гострий інтерес у всьому світі. Розв'язання її суттєве в зв'язку з тим, що головна умова прогресивного розвитку суспільства – людина, що здатна до творення. У сучасному світі необхідно від початку, з перших років життя людини, закладати основи розуміння світу як такого, що динамічно змінюється, в якому особистість перебуває в стані постійного творення цього світу і самого себе.

Сьогодні в умовах величезних змін у соціальному, економічному та політичному житті України постала проблема радикальної

перебудови у сфері освіти та виховання, мета якої – формувати конкурентно здібну, творчу особистість, яка спроможна до самовизначення, до самореалізації та самовдосконалення.

Проголосивши людину найвищою цінністю, наша держава стала на шлях втілення гуманістичних ідей у педагогічну теорію і практику. Тому навчання у сучасній школі має забезпечувати оптимальні передумови для самореалізації особистості школяра, розкриття усіх закладених у ній природних задатків, її здатності до свободи, відповідальності й творчості. Розвиток творчих здібностей має бути

невід'ємною умовою змісту усіх навчальних предметів початкової школи, органічно доповнювати навчальний процес, щоб забезпечити єдність знань, умінь і навичок учнів та їхніх творчих можливостей.

Аналіз останніх публікацій з проблеми показав, що дослідження особливостей розвитку творчої активності молодшого школяра здійснювались у працях Л.С. Виготського, Б.М. Теплова, С.Л. Рубінштейна, М.С. Лейтеса, педагогів Ш.О. Амонашвілі, Г.І. Щукіної, В.М. Дружиніна, В.Д. Шадрікова, І.Ф. Харламова.

На особливу увагу в цьому аспекті заслуговують педагогічні погляди й практичний досвід видатного педагога ХХ ст. В.О.Сухомлинського, ідеї якого впливали і значною мірою впливають на утвердження засад гуманістичної педагогіки.

Педагогічні засади естетичного виховання як одного з дієвих чинників розвитку та формування творчої особистості школяра в спадщині В.Сухомлинського розкрито в працях Т.Будняк, С.Денисюк, М.Євтуха, Л.Масол, І.Наливайка та ін.

Окремий напрям – наукові пошуки в галузі трудового виховання особистості в доробку В.Сухомлинського як складової розвитку її творчих потенцій, створення умов для розкриття творчих здібностей школярів (Л.Абрамова, Н.Калініченко, О.Максимчук, Л.Сіднев, А.Соколовська та ін.).

Важливого значення в межах дослідження проблеми формування творчої особистості школяра набуває виявлення можливостей та ефективності впливу на цей процес учителя – вихователя, здатного активізувати інтерес і потребу учнів у власному творчому розвитку. Саме тому проблема підготовки вчителя до формування творчої особистості школяра в спадщині В. Сухомлинського набула актуальності в працях Л. Бондар, М. Боришевського, А. Луцюка, С. Сисоєвої, Є. Юр'євої та ін.

Мета статті – розкриття концептуальних засад формування творчої особистості молодшого школяра у педагогічній спадщині В.Сухомлинського.

Виклад основного матеріалу. Особливість змісту початкової освіти полягає в тому, що крім традиційних знань, умінь і навичок, в нього включаються принципово нові компоненти і досвід творчої діяльності, досвід емоційно – розумового ставлення до навколишнього світу. Це сприяє розвитку творчих здібностей. У процесі становлення сучасної національної школи на Україні особливої актуальності набувають численні положення із спадщини В.О. Сухомлинського.

У педагогічній діяльності В. О. Сухомлинського проблема розвитку розумових і творчих здібностей постає як категорія педагогіки, психології, філософії. У працях «Сто порад вчителю», «Павлівська середня школа», «Розмова з молодим директором», у статтях «На трьох китах», «Гармонія трьох начал», «Розумова праця в процесі навчання», «Розвиток індивідуальних здібностей і нахилів учнів» та інших В. Сухомлинський з різних точок зору розглядає проблему розумового розвитку учнів. [4, с. 74]

Перш за все, дамо визначення ключовим поняттям даного дослідження:

- творчі здібності – це індивідуальні психологічні здібності людини, що відповідають вимогам творчої діяльності й пов'язані зі створенням нового, оригінального продукту;

- розвиток творчих здібностей – це вміння використовувати знання в нестандартних ситуаціях, розвиток психічних процесів.

Повноцінний розвиток творчої особистості учня за В. О. Сухомлинським передбачає:

- врахування вчителем психофізіологічних особливостей дітей даного віку;

- визначення вчителем перспективних цілей розвитку творчих здібностей кожного учня;

- турботу про фізичне й емоційне здоров'я вихованців;

- досягнення тісного взаємозв'язку мовленнєвої, розумової і трудової діяльності молодших школярів;

- проведення уроків мислення в природі;

- систему творчих робіт з розвитку мовлення;

- стимулювання інтелектуальних та естетичних почуттів дитини.

В. О. Сухомлинський виходив з того, що вчителям не слід чекати природного дозрівання психічних функцій дітей, а за допомогою відповідного розвивального середовища, змісту і методики навчання прискорювати їх розвиток. [4, с. 74]

Якщо з самого дитинства творчому розвитку дитини не приділялося достатньої уваги, то розкрити його здібності в старшому віці буде трохи складніше. Це пов'язано з тим, що у маленьких дітей відсутній негативний досвід самовираження, і вони не бояться проявляти свої здібності. Так само в молодшому віці діти тільки починають пізнавати світ, а їх дії не скуті шаблонами та стереотипами, які з'являються з набуттям досвіду. Щоб викликати інтерес до творчості й розкрити здібності школяра, необхідно надати йому на деякий час повну свободу дій під час дозвілля і поспостерігати, якій діяльності він присвячує свій час. [7, с. 63]

В.О. Сухомлинський виняткову роль відводив впливу на розвиток дітей казок, які розкривають малюкам на достатньому рівні філософію життя, сутність загальнолюдських цінностей. Дуже часто ці твори – перлинки народжувались у колективній творчості з дітьми, у взаємодії з природою. Кожна дитина має прочитати в класі або вдома разом із дорослими казки з книг «Школа під голубим небом», «Чиста криниця». Кожна казка звернена не лише до дитини, а й до дорослих. У них сотні яскравих дитячих образів і життєвих ситуацій, які змушують замислитись про добро і зло, красу і велич людини, про ставлення до рідних, природи, до краси, до мови... [6, с. 284]

«Я тисячу разів переконувався, – писав педагог, – що, населяючи навколишній світ фантастичними образами, творячи ці образи, діти відкривають не тільки красу, а й істину. Без казки, без гри, фантазії дитина не може жити»... [6, с. 285]

Для розвитку уяви і фантазії педагог пропонував користуватися різними прийомами: створення ситуації фантазування, згортання «Школи радості» в момент найбільшого заострення інтересу дітей до предмета спостереження або праці, якою вони зайняті, відсутність часової регламентації у діяльності, «мандрування у хмарах» та ін.

Великого значення Сухомлинський надавав розвивальному впливу музики і образотворчого мистецтва у змісті початкової освіти. Якщо проаналізувати деякі його висловлювання, то можна переконатися у виховних і розвивальних можливостях художньої педагогіки, педагогіки образів і почуттів.

Василь Олександрович радив не обтяжувати дитину лавиною знань про предмет, а вміти відкрити перед нею в навколишньому світі щось одне, але так, щоб залишилось щось недомовлене, щоб дитині захотілося ще і ще повернутися до того, про що вона дізналася. Саме здатність молодшого школяра до знаходження невідомого у відомому, незвичайного у звичайному, до постановки запитань, які фіксують невідоме, виступають як ланка народження проблеми, як етап, з якого починається розгортання мислительного пошуку.

Уміння бачити прекрасне навколо робить людину – мудрішою, добрішою, духовно багатшою.

Щоб сформулювати творчі здібності, дитині необхідно якнайбільше вражень про навколишній світ під час виконання різних видів діяльності, які їй подобаються найбільше, а потім – в усіх притаманних учням видах діяльності (гра, малювання, конструювання, читання та розігрування сюжетів знайомих літературних творів, складання віршів, казок, робота з геометричним матеріалом,

експериментування тощо). Формуючи в учнів інтерес до будь – якого з цих видів діяльності, вдається захопити дитину процесом творчості.

Головною метою творчого розвитку є не надання дітям максимуму нової інформації, а залучення їх до процесу творчого пізнання через набуття звички міркувати, чітко формувати питання. [7, с.65]

Головне завдання вчителів початкової школи – у розкритті індивідуальності кожної дитини, тому що від того, якими будуть перші шкільні роки вихованців, залежить усе їхнє подальше навчання і майбутній життєвий шлях

В. Сухомлинський писав, що кожна нормальна дитина іде в школу з вогником в душі, а завдання педагога цей вогник, підтримати, щоб він не згас.

Робота над розвитком пізнавальних, творчих, інтелектуальних здібностей підвищує продуктивність праці учнів. Вони цікавляться, що буде завтра, придумують свої завдання, вірші, загадки.

Творчі, пізнавальні, інтелектуальні здібності, як і інші здібності людини, вимагають постійного тренування. Завдання вчителя – збудити здібності своїх учнів, виховувати в них сміливість думки і впевненість у тому, що вони розв'яжуть кожну задачу, у тому числі і творчого характеру.

Велика увага в педагогічній спадщині вченого відводиться якостям особистості учителя. Насамперед, педагог вимагав від учителя глибокого знання і розуміння закономірностей навчання і виховання дітей. Намагання визначити оптимальні підходи, які б дозволили розв'язати наявну суперечність між соціально-педагогічними запитами до особистісних професійних якостей сучасного вчителя та його діяльності і реальним станом, пов'язаним із спроможністю фахівця вирішувати сучасні завдання виховання, призвели до потреби по-новому оцінити вагомість творчих ідей, які містяться у педагогічній спадщині В. Сухомлинського. Він дійшов висновку про виключну роль саме особистісних якостей вчителя, його духовно-морального стрижня в досягненні результативності педагогічного впливу на особистість вихованця. [5, с. 11]

Отже, узагальнюючи аналіз педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського, можна зробити висновки про те, що умовами організації розвитку творчих здібностей молодших школярів є емоціогенний, особистісно значущий для дітей зміст, естетичне предметно – розвивальне середовище, багатство життя шкільного колективу, творча, гуманна особистість учителя, різноманітні організаційні форми реалізації змісту (спілкування, навчання, праця, гра).

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Волошин К.О. Педагогічна система В. Сухомлинського / К. Волошин // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка: Педагогіка. – 2003. – №11. – С. 17–18.
 2. Волкова Н.П. Педагогіка / Н. Волкова. – К.: Вид. центр "Академія", 2001. – 576 с.
 3. Замашкіна О. Ідеї розвивального навчання молодших школярів у педагогічній спадщині В. Сухомлинського / О. Замашкіна // Початкова школа – 2001 – №10. – С. 74-78
 4. Кічук Н. Творча особистість учителя в педагогічній спадщині В. Сухомлинського / Н. Кічук //

Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка: Педагогіка. – 2002. – №5. – С. 10-11.
 5. Пироженко Л. Казка як один із засобів виховання у спадщині В.О. Сухомлинського / Л. Пироженко // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка: Педагогіка. – 2002. – №5. – С. 283-286.
 6. Романишин І. Розвиток мислення молодших школярів у контексті ідей В. Сухомлинського / І. Романишин // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка: Педагогіка. – 2002. – №5. – С. 62-66.
 7. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: У 5 т. / В. Сухомлинський. – К.: Рад. Школа, 1977. – Т. 1. – С. 92.

УДК 371.3

ДОСЛІДНА РОБОТА ВЧИТЕЛЯ ТА УЧНІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО

Валерія ІРЗА (Краматорськ)

У статті представлені теоретичні розробки та педагогічні підходи В.О. Сухомлинського до організації дослідної роботи в загальноосвітній школі. Розкрито основні напрямки дослідницької роботи учителів Павлівської середньої школи.

Ключові слова: В.О. Сухомлинський, Павлівська школа, дослідна робота, пізнавальна діяльність, спостереження, дослідницький підхід.

В статье представлены теоретические разработки и педагогические подходы В.А. Сухомлинского к организации опытной работы в общеобразовательной школе. Раскрыты основные направления исследовательской работы учителей Павловской средней школы.

Ключевые слова: В.А. Сухомлинский, Павловская школа, опытная работа, познавательная деятельность, наблюдение, исследовательский подход.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку нашої держави характеризується інтеграцією в європейський освітньо-культурний простір. Продовжуються процеси гуманізації та демократизації освіти; пріоритетними стають нові цінності, зорієнтовані на самоосвіту, самовиховання та самореалізацію особистості; впроваджуються прогресивні концептуальні ідеї стосовно забезпечення розвитку освіти не лише в якості засобу отримання інформації, засвоєння певної системи знань, умінь і навичок, але й як процесу особистісно-орієнтованого розвитку та самовдосконалення індивіда.

На цьому етапі важливими завданнями є пошук нових підходів до структурування знань, створення умов для розкриття творчих здібностей учнів, розвитку дослідницьких умінь, здатності до самостійного наукового пізнання. Ці завдання знайшли своє відображення у державних стандартах освіти, Національній доктрині розвитку освіти та Концептуальних засадах розвитку української педагогічної освіти.

Це означає, що педагогічна діяльність учителя має бути спрямована не лише на засвоєння учнями знань з відповідного навчального предмета, але й на розвиток пізнавальної активності учнів, навичок самостійного пошуку нестандартних рішень, тобто на формування в учнів дослідницьких умінь.

Пошуково-дослідна робота є складовою натуралістичної, екологічної, природоохоронної діяльності учнів, ґрунтується на принципах пізнання живої природи і функціонування живих систем, їх розвитку та взаємодії. Її основу становлять методи дослідження природи та спостереження [1, с. 62].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи дослідницької технології, її вплив на особистісний розвиток учнів розкриваються в роботах О. Анісімової, С. Бондар, А. Кіктенко, М. Пехоти, Г. Цехмістрової. В їхніх працях розкривається сутність та зміст дослідницької діяльності, розглядаються її складові. Питанням організації дослідної роботи учнів присвячені праці Т. Гончарука, І. Сотніченко, І. Чернецького, А. Юрченко та інших.

У працях О. Бугрія, С. Герасимової, Л. Фрідмана, Л. Шабашова розглядаються проблеми формування дослідницьких умінь учнів середньої школи, активізації дослідницької діяльності. Педагогічні підходи організації дослідництва в умовах сучасної сільської школи досліджують Г. Джевага, Л. Осипенко.

Деякі аспекти підготовки вчителя до дослідної педагогічної діяльності розкриті у роботах В. Борисова, А. Лушнікова, К. Макагон, Л. Макарової, Г. Шишкіна.

Достатньо актуальними в такому контексті стають теоретичні розробки і практичний досвід